

A. O ira na tamata ni Kalou e Ijipita (Lako yani 1:1-14)

- ❖ Na I karua ni I vola nei Mosese e vakatokai ena vosa vaka Latini na Lako Yani. Ia e kilai ena vosa vaka Iperiu me “*Shemot*” (Yaca), baleta na veivosa ka dolavi kina (Lk. Yani 1:1).
- ❖ Na vei “yaca” oqo, sai Jekope kei ira na luvena. Ai kumukumu lailai lewe 70 na tamata (Vtkv 46:26-27; L Yani. 1:5). Ena dela ni gauna, era tubu me dua na I kumukumu levu sara rauta e 600,000 na tamata i valu (LYani 12:37).
- ❖ O Josefa na luvei Jekope e liutaka na matanitu ena I ka 17 ni I taba vaka Fero, era Hyksos ka sega ni kai Ijipita. Ni mai cava o ira na Hyksos, e basika e dua na veiliutaki e Ijipita ka “sega ni ra kilai Josefa” (Lako Yani 1:7-8).
- ❖ E kauti Isireli ki na dua na vanua dredre (L Yani 1:9-14). Ia ni lai cava na I vola ni Lako Yani sa veisau na veika e yaco: Era so Kalou ena galala na Isireli, ena kena I serau na Kalou (Lako Yani 40:38). E matata na I vakavuvuli ni vola oqo: E vakatulewa tiko na Kalou, ena vakabulai keda, dina madaga kevaka e dredre ena vuku ni i rairai ni veika sa yaco tiko.

B. Mai Eparaama ki vei Mosese (Vakatekivu 15:13; Lako Yani 1:8)

- ❖ Na Kalou sa yalataki ki vei Eparaama ni na solia vua na vanua ko Kenani, ka vakasalataki koya talega ni na sega ni yaco oqo me oti mada e 400 na yabaki (Vakatekivu 15:13-16). O Mosese kei Paula rau kuria tale ena 30 na yabaki vakateki vu ena nona kacivi mai Karana (LYani 12:40; Kalatia 3:17):
 - Mai na Kacivi nei Eparaama mai Karana kivei Jekope ena nona yaco mai Ijipita : 215 na yabaki
 - Na yaco mai nei Jekope ki Ijipita me yacova na Lako Yani: 215 na yabaki
- ❖ E yaco mai vakacava o Jekope e Ijipita? Ena ka veivakurabuitaki vakaoti. Ena maliwa ni sasaga me ratou vakamatea na tacidratou, sa yaco o Josefa me liutaka na matanitu o Ijipita. Eda vakavinavinakataka ni I tutu oqo sa rawa kina vua me kauti ratou mai na nona vuvale.
- ❖ E yaco ena gauna cava na ka kece oqo? E sega ni kila na kena tiki ni siga, ia e levu na ka eda kila ka rawa ni vakacurumi kina ena I vola tukutuku.
- ❖ 1 Tui 6:1 e tukuna ni Lako Yani e yaco ena 480 na yabaki ni bera nai karua ni yabaki I Solomoni na Tui. Kevaka e dodonu na tiki ni siga oqo, e kauti keda ki na 1445BC. Kevaka e tauri “umauma” na levu ni yabaki ka raici vata na nona mate Fero, na Lako Yani e yaco ena 1450BC. Nai tukutuku oqo e vukei keda me da cakacakataka rawa e levu sara na ka e yaco ena gauna ni bula nei Mosese
 - **Ahmose I** (1575/1550). Vakadrukai Hyksos. O koya na fero “ka sega ni kilai Josefa” ka vakabobulataki Isireli (Lako Yani 1:8-12)
 - **Amenophis I** (1550/1530). Tomana na vakabobulataki Isireli (Lako Yani 1:13-14)
 - **Thutmose I** (1530/1517). Lewa me ra vakamatei na gone luveni Iperiu (Lako yani 1:15-22)
 - **Mosese** (1530/1410). Susugi koya na goneyalewa luvei Thutmose I, Hatshepsut
 - **Thutmose II** (1517/?). Dro mai Ijipita o Mosese ena nona gauna (1490)
 - **Hatshepsut** (? /1479). Mate ni bera ni lesu mai Ijipita na “luvena”
 - **Thutmose III** (1479/1450). Fero ena gauna ni Lako Yani. Na nona ulumatua e dau vakatawa **nona** manumanu” e sega ni veilutaki, e mate ena I katini ni mateca
 - **Amenophis II** (1450/1424). Luvei Thutmose III, sega ni ulumatua

C. Qaqa na Yalodina (Lako Yani 1:15-22)

- ❖ Nai ka 18 ni I taba tui Ijipita era cati ira na Isireli. E kuria ni ra sa lewe levu na Isireli, ka kaukauwa me vukica na matanitu (Ex. 1:9-10). Sa sagai me vakamalumalumutaki:
 - Era lesi na turaga me vakasaurarataka nodra I tavi me tara na koro ni yau (Lako Yani 1:11)
 - Vakabibitaki nodra cakacaka ka vukici ira me ra bobula (Lako Yani 1:13-14)
 - Sa vakalawataki nodra vakamatei na gonetagane ena nodrau I tutu vaka vu-ni-kalou (LYani 1:15-16)
 - E muri sa vakasaurarataki me ra vakamatei na gonetagane (Lako Yani 1:22)
- ❖ Ena gauna rarawa oqo, na nodrau yalodina na vu-ni-kalou, o Sifira kei Pua, sa kunei votu (L Yani 1:15-19). E vola na yacadrau o Mosese ka vakalutuma na yacana na Fero.
- ❖ E vola talega, me da vuli mai kina, na nona vakalougatataki rau na Kalou ena vuku ni nodrau yalodina (LYani 1:20-21).

D Na Gonetagane mai Uciwai (Lako Yani 2:1-10)

- ❖ “Matavinaka” e sega ga ni se vakamacalataka vakaoti na luvei Jokapeti (LYani. 2:2). Na vosa vaka lperiu “*tob*” (vinaka, totoka, vinaka sara) sai koya vata ka vakayagataka na Kalou me vakamacalataka na l bulibuli ni ligana (Vakatekivu. 1:31).
- ❖ Sa tiko na nona Inaki vuni na Kalou baleti koya. E bolea na ka rerevaki e dua na marama; e tarai e dua na goneyalewa; e vosa vuku e dua na gonetagane... sa vakabulai kina mai na mate e dua na l vakabula (Lako Yani 2:3-7).
- ❖ Eda sega ni kila na yaca e rau vakatokai koya kina na nona l tubutubu, ia eda kila na yaca ka vakatoka vua na yalewa ka susugi koya, na luve l Fero: *Hapimosis* (luve ni kalou o Nile). Mosese e vakayagataka na “son,” “*mosis*,” Mosese (Lako Yani 2:10).
- ❖ E vakayagataka vakavinaka o tinana na gauna lekaleka ka susugi koya kina (LYani. 2:8-9). E tuberi koya me luve dina ni Kalou. Sa dua na l tavi yaga era qarava na tinada ni ra susugi ira na gone ni ra doka na Kalou!

D. Na Dauveisereki ka a cala (Exodus 2:11-25)

- ❖ E lailai na ka eda kila baleta na cauravou o Mosese. Me vaka ni sa vakarautaki ki na l dabedabe vaka tui, ena rairai tuberi ena vuli ka oka kina na l valu kei na kilaka ni veiliutaki vakapolitiki (EGW, “Patriarchs and Prophets,” p. 245) .
- ❖ Ia eda kila ni bera vakalailai nona yabaki 40, sa kacivaki me fero ko Thutmose II ena lawaki vuni vakapolitiki. Sa nanuma ko Mosese ena gauna koya ni sa kena gauna me ra sereki na nona tamata, na Isireli. Ia e tekivuna na nona veisereki ena nona vakamatea a dua na kai l jipita. Oqo e dua na cala bibi (Lako yani 2:11-12). O ira mada ga na nona tamata era sega ni okati koya me nodra l vakabula (Lako Yani 2:13-14; Caka 7:25).
- ❖ Mai na l tutu dokai ni veiliutaki nei Fero, sa yaco ko koya ena vica walega na siga, me dua e dro ka laki vakatawa sipi (Lako Yani 2:15-22). Na Kalou e sega ni biuti Mosese; e vakaraitaka na nona nuitaki koya tikoga, dina ga ni a cala.